

KRZYSZTOF MŁYNARCZYK, EMILIA MARKS, AGNIESZKA ALEKSANDRA JASZCZAK

Katedra Architektury Krajobrazu i Agroturystyki
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA KREACJI WIEJSKIEJ PRZESTRZENI REKREACYJNEJ NA WYBRANYCH PRZYKŁADACH Z KRAJÓW NADBAŁTYCKICH

Streszczenie. Współcześnie obserwujemy zmiany dotychczasowego wizerunku wsi – spadek zatrudnienia w rolnictwie z chwilą urynkowienia gospodarki, stopniowy rozwój różnego rodzaju usług, a także, w miejscowościach podmiejskich, funkcji mieszkalnej. Przekształcenia te przebiegają jednak nierównomiernie. Największe problemy występują na obszarach położonych w znacznym oddaleniu od dużych miast, w których ograniczenie funkcji rolniczej nie idzie w parze z rozwojem nowych przedsięwzięć gospodarczych, a także dbałością o przestrzeń krajobrazową. Brak perspektyw zatrudnienia skutkuje migracją ludzi młodych do miast, starzeniem się społeczności lokalnych i postępującą degradacją tych terenów. W międzynarodowym projekcie „Hinterland potentials for a spatial development under the aspects of decline” podjęto próbę zdiagnozowania powyższych problemów i opracowania strategii harmonijnego rozwoju takich obszarów z uwzględnieniem uwarunkowań narodowościowych i kulturowych. W pracy przedstawiono efekty inicjatyw społecznych mieszkańców wybranych wsi, analizowanych w projekcie, w zakresie urządzania wiejskich terenów rekreacyjnych.

Słowa kluczowe: kształtowanie przestrzeni, przestrzeń rekreacyjna, partycypacja społeczna

Wstęp

Na przestrzeni wieków obszary wiejskie traktowano głównie jako miejsce produkcji rolniczej. Wiodąca funkcja rolnicza narzucała także sposób urządzania tych terenów – zarówno pod względem kształtowania rozłogu, pól jak i powstawania zróżnicowanych typów układów osadniczych. Współcześnie obserwujemy zmiany dotychczasowego wizerunku wsi. Główną przyczyną stał się spadek zatrudnienia w rolnictwie z chwilą urynkowienia gospodarki, następnie stopniowy rozwój różnego rodzaju usług, a w miejscowościach podmiejskich także funkcji mieszkalnej. Przekształcenia te przebiegają

jednak nierównomiernie. Największe problemy występują na obszarach znacznie oddalonych od dużych miast, gdzie ograniczenie funkcji rolniczej nie idzie w parze z rozwojem nowych przedsięwzięć gospodarczych a także szeroko rozumianą dbałością o przestrzeń krajobrazową. Skutkuje to migracją ludzi młodych do miast, starzeniem się społeczności lokalnych, postępującym wyludnieniem i degradacją tych terenów.

Problem nierównych szans rozwoju terenów wiejskich w porównaniu z miastami i podmiejskimi strefami intensywnego zainwestowania jest powszechny nie tylko w Polsce, ale również w wielu krajach europejskich. Zagadnienia te stały się inspiracją do podjęcia próby zdiagnozowania powyższych problemów i opracowania strategii harmonijnego rozwoju takich obszarów, z uwzględnieniem uwarunkowań narodowościowych i kulturowych, w ramach międzynarodowego projektu „Hinterland potentials for a spatial development under the aspects of decline”. Projekt realizowano w pięciu krajach: Niemczech, Danii, Rosji, na Litwie i w Polsce.

„Hinterland” to teren położony w znacznej odległości (ok. 50 km) od rozwiniętej morskiej linii brzegowej lub – w innym znaczeniu – od obszarów dużych metropolii czy większych miast.

Przeprowadzone badania ujawniły znaczną różnorodność problemów na obszarach „hinterlandowych” u poszczególnych partnerów. Niejednakowy jest także poziom degradacji – od stadium początkowego do zaawansowanego – w aspekcie ekonomicznym, socjalnym oraz społecznym (www.hinterland-info.net). Zjawiska te są tym bardziej dotkliwe, że często dotyczą miejsc o unikatowych walorach przyrodniczych i kulturowych. Na bogactwo analizowanych terenów składają się cenne dobra natury, walory kulturowe oraz potencjał gospodarczy i społeczny (JASZCZAK i IN. 2007).

Celem wspólnych działań na szczeblu międzynarodowym było opracowanie lokalnych prognoz rozwojowych oraz strategii umożliwiających zahamowanie procesów degradacji i jednocześnie wykorzystanie istniejącego potencjału kulturowego, przyrodniczego oraz społecznego w promowaniu harmonijnego postępu. Jak podaje BÖHM (2006), ten ostatni czynnik wydaje się tu szczególnie ważny, gdyż bez zaangażowania społeczności lokalnych nawet największa pomoc zewnętrzna nie przyniesie oczekiwanych efektów. Partycypacja społeczna jako czynnik rozwoju lokalnego uwidacznia się, m.in. w procesie kształtowania przestrzeni wokół siebie. Są to działania ukierunkowane na upiększanie prywatnego otoczenia oraz zarządzanie przestrzeni publicznej. Jest ona w pierwszym rzędzie miejscem rekreacji dla mieszkańców, ale także wpływa na wartości estetyczne krajobrazu, co może poprawić walory wypoczynkowe obszaru oraz przyczynić się do promocji wsi/regionu i rozwoju różnych form turystyki przyjazdowej.

Wybrane przykłady inicjatyw społecznych mieszkańców badanych miejscowości

Dania. W projekcie „Hinterland potentials for a spatial development under the aspects of decline” udział wzięła gmina Skive oraz poszczególne miejscowości, dla których opracowano wcześniej plany rozwoju przestrzenno-społecznego. Gmina położona jest w zachodniej Jutlandii nad Morzem Północnym, nad zatoką Skive Fjord. Krajobraz tego terenu jest równinny z ciekawym układem występujących tu dawniej alej i obecnie wrzosowisk. Obszar położony na północny-zachód od miasta Skive nazywa się Salling. Historyczna nazwa północnej części regionu to Hardsyssel.

Podobnie jak w przypadku wszystkich partnerskich regionów, dostrzeżono tu w ostatnich latach niepokojące zjawiska zmiany funkcji wsi, jak również migracji młodych osób do miast. Stosunkowo mała liczba mieszkańców ma tu jednak swoje korzenie, ponieważ zachodnia Jutlandia zawsze była najsłabiej zaludnionym regionem Danii, stąd duża liczba ludności napływowej. Pomimo występujących trudności, w regionie Skive podjęto szereg działań mających na celu zatrzymanie aktywnych mieszkańców na wsiach oraz wykorzystanie potencjału społecznego do rozwoju lokalnego.

Szczególne znaczenie miało opracowanie metodyki nowych sposobów zagospodarowania przestrzeni, uwzględniającej potrzeby mieszkańców, dopasowując ją jednocześnie do istniejących przepisów prawnych oraz aktów planistycznych. Celem takiego podejścia była integracja sektorów: środowiskowego, rolniczego, turystycznego i planistycznego w zakresie planowania obszarów wiejskich. Spośród wszystkich projektów przygotowanych w Danii wyłoniono 12 wzorcowych, z czego wyróżniono pilotażową propozycję Skive. Wśród pozostałych inicjatyw społecznych wymienić należy zagospodarowanie terenu wokół przedszkola w Glyngøre, jak również centrum wsi wraz z parkiem i amfiteatrem w Balling oraz parku w Durup, projekty pt. „Pokaż wszystkim potencjał swojego domu”, „Uczyńmy Durup piękniejszym”, zorganizowanie centrum jazdy konnej w Skive.

Przedszkole w Glyngøre jest doskonałym przykładem inicjatywy społecznej, przy wykorzystaniu potencjału przyrodniczego i kulturowego obszarów wiejskich. Położone jest w bardzo atrakcyjnym przyrodniczo terenie, w lesie, co stanowi nie tylko o walorach krajobrazowych obiektu, ale również spełnia szczególną rolę wychowawczą i edukacyjną. Na uwagę zasługuje fakt, że plan terenu nie uwzględnia specjalnego wydzielenia go z otoczenia poprzez ogrodzenie, jednak brak płotu, murku nie stwarza zagrożenia dla dzieci. Działalność przedszkola opiera się na lokalnej inicjatywie. Dużą rolę odgrywa współpraca rodziców oraz mieszkańców wsi z nauczycielkami. Organizowane są wspólne spotkania, zabawy, konkursy, warsztaty, w których biorą udział również mieszkańcy wsi oraz turyści. Wszelkie formy edukacji realizowane są w głównej mierze na zewnątrz budynków, niezależnie od pory roku. Wobec tego przewidziano tu park z placem zabaw i miejscem na ognisko, ogród zielarski, mini ogród zoologiczny, domki samotnie, w których dzieci mogą samodzielnie przebywać i bawić się, różnego rodzaju pracownie i warsztaty, m.in. garncarstwa, rękodzieła. Godny uwagi jest również sposób zagospodarowania terenu poprzez dostosowanie wszelkich urządzeń oraz miejsc wewnątrz budynku i na zewnątrz do wzrostu małego człowieka (rys. 1).

Litwa. W projekcie wzięło udział czterech partnerów z Litwy – regiony Jurbarkas, Pasvalys i Siauliai oraz Uniwersytet Rolniczy w Kownie. Wszyscy określili najważniejsze problemy związane z rozwojem obszarów wiejskich. Przekształcenia polityczno-gospodarcze, zmiany struktury gospodarstw spowodowały problemy w rolnictwie, w tym brak miejsc pracy na obszarach wiejskich. W związku z tym nowe strategie rozwoju wsi obejmują wszelkie formy działalności pozarolniczej m.in. dużą rolę przypisuje się rozwojowi turystyki, w tym turystyki wiejskiej oraz różnego rodzaju usług. Nie bez znaczenia jest również fakt zagospodarowania przestrzeni we wsiach. W zadaniach dotyczących planowania uczestniczą w formie wolontariatu również mieszkańcy. W poszczególnych regionach organizowane są inicjatywy dotyczące urządzania miejsc publicznych we wsi, świetlic, placów, parków, skwerów na potrzeby lokalnych społeczności, jak również turystów odpoczywających w gospodarstwach agroturystycznych czy innych strukturach turystycznych.

Rys. 1. Przedszkole w Glyngøre (fot. A. Jaszczak)
Fig. 1. The kindergarden in Glyngøre (photo by A. Jaszczak)

Dobrym przykładem rozwoju turystyki wiejskiej jest Joniškio rajona, znajdujący się na północ od miasta Siauliai, w którym w wielu wsiach opracowano produkt turystyczny skierowany do określonej grupy turystów. W miejscowości Ziniūnai znajduje się struktura turystyczna składająca się z bazy hotelowej, stadniny koni, restauracji oraz farmy jeleniowatych. Wszystkie budynki i elementy małej architektury są ze sobą połączone systemem zieleni (rys. 2). Tutaj w odpowiednio skomponowanych wnętrzach ogrodu znajdują się: mini zoo, miejsca wypoczynku, mostki i ciekawie zaaranżowane układy dróg. W obiekcie organizowane są różnorodne spotkania oraz zabawy dla turystów, a także miejscowej ludności.

Rys. 2. Struktura turystyczna w Ziniūnai (fot. A. Jaszczak)
Fig. 2. Tourism structure in Ziniūnai (photo by A. Jaszczak)

Kolejnym obiektem, który ma na celu rozwój wsi, jest gospodarstwo agroturystyczne w miejscowości Gruzdžiai (region Šiauliai). Właściciele zajmują się wykonywaniem wyrobów ceramicznych starą techniką produkcji czarnej ceramiki. Oprócz przyjmowania turystów przygotowali specjalną ofertę warsztatów i kursów skierowaną do miejscowej społeczności. Miejscowość ta i najbliższa okolica posiadają liczne walory kulturowe, łączące tradycję i historię wielu kultur. Obecnie realizowanych jest kilka projektów, mających na celu odrestaurowanie obiektów zabytkowych i włączenie ich w pakiet turystyczny czy system ścieżek tematycznych.

Niemcy. Głównym partnerem w projekcie był Ośrodek Planowania Regionalnego (Regional Planning Authority) w Havelland-Fläming. Partnerzy z Niemiec określili możliwości budowania i rozwijania lokalnych inicjatyw rozwojowych, w szczególności w obrębie strategii dla struktur osadniczych, relacji obszarów wiejskich i miejskich w zakresie przedsiębiorczości, spraw transportu i infrastruktury, krajobrazu i rolnictwa. Region Havelland-Fläming położony jest na południowy zachód od Berlina. Największym problemem jest tu upadające rolnictwo, brak innego zatrudnienia, stagnacja wsi oraz odpływ młodych ludzi do miast, a zwłaszcza do pobliskiego Berlina. W ramach wspólnych działań współpracowało 15 miejscowości, z których większość ma opracowane strategie rozwoju społeczno-przestrzennego. Spośród wszystkich form działalności, mających na celu zapobieganie niekorzystnym zmianom, każda strategia zakłada rozwój turystyki i przyciągnięcie mieszkańców Berlina i innych miast na tereny wiejskie w sezonie oraz poza nim.

Duże znaczenie mają inicjatywy społeczne związane z zagospodarowaniem przestrzeni na potrzeby turystyki. W projekcie wyróżniono kilka pilotażowych działań, m.in. próbę rewaloryzacji parku i pałacu w Dahme na cele kulturalno-oświatowe (rys. 3). Idea ta jest tym bardziej cenna, że jeszcze przed kilku laty los obiektu wydawał się przesądzony. W chwili uregulowania praw własności na rzecz władz samorządowych miasteczka, rozpoczęto kampanię mającą na celu włączenie jak największej liczby podmiotów i osób prywatnych do realizacji tego zadania. Uporządkowano teren parku i rozpoczęto remont pałacu pod okiem konserwatora. Komitet społeczny wykazuje także bardzo dużą aktywność ukierunkowaną na pozyskiwanie środków (z różnych źródeł) na dalsze prace renowacyjne.

Rys. 3. Założenie pałacowo-parkowe w Dahme (fot. A. Jaszczak)
Fig. 3. Park and palace group in Dahme (photo by A. Jaszczak)

Ważnym projektem było także odnowienie odkrytego basenu pod hasłem „save the village's swimming pool” oraz prace przy budowie ogrodu i placu zabaw w miejscowości Dippmannsdorf pod nazwą „Dippmannsdorf – raj dla dzieci”. Zaplanowano tam również miejsca spotkań dla młodzieży i dorosłych – mieszkańców i turystów. Połączeniem lokalnych potrzeb z możliwością rozwoju turystyki jest trasa piesza wraz z centrum „Nordic Walking” w miejscowości Gottsdorf.

Polska. Obszar, na którym prowadzono badania przez jednego z polskich partnerów, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, zlokalizowany jest na Warmii. Mimo iż jej mieszkańcy doświadczyli w przeszłości wielu dziejowych zawirowań, Warmia zawsze wyróżniała się mocno zarysowaną indywidualnością historyczną, kulturową i wyznaniową. Cały obszar wykazywał wyraźnie rolniczy charakter, ludność utrzymywała się głównie z pracy na roli, przetwórstwa rolnego i handlu. Materialne ślady wysokiej kultury rolnej pozostały widoczne do dziś. Dobrze zachowały się także pamiątki dominującej tu religii katolickiej w postaci kościołów, cmentarzy oraz przydrożnych kapliczek i krzyży (ACHREMCZYK 1997). Jednakże w 1945 roku na tereny zdominowane przez kulturę warmińską przybyli ludzie o innych obyczajach. Był to początek degradacji kulturowego krajobrazu rolniczego, gdyż nowi mieszkańcy tak naprawdę nie poczuli się właścicielami zastanych dóbr i nie dbali o budynki, infrastrukturę techniczną wsi czy walory przyrodnicze. Bardzo istotne zadanie rolnika, jakim jest sprawowanie funkcji „strażnika krajobrazu”, było im na ogół zupełnie nieznane (LIPIŃSKA 2003). Kolejny problem pojawił się w chwili nowych realiów rynkowych i ograniczenia funkcji rolniczej. Wówczas krajobraz rolniczy miał jedną wartość – cenę ziemi jako potencjalnej działki budowlanej. Mimo takiej gospodarki, tereny te zachowały wiele walorów przyrodniczych oraz kulturowych i stały się przedmiotem zainteresowania mieszkańców miast. I tak obszary najbardziej atrakcyjne po raz kolejny zmieniły właścicieli, a w miejsce malowniczych pól i łąk wokół jezior pojawiła się prywatna letniskowa zabudowa. Prowadzi to nie tylko do zburzenia dotychczasowego ładu przestrzennego, ale stwarza zagrożenie ekologiczne oraz ogranicza rozwój zrównoważonej turystyki przyjazdowej, która mogłaby być szansą dla stałych mieszkańców.

Historia wsi Biesowo sięga początków Warmii, a jej mieszkańców także nie ominęły opisywane problemy. Od kilku lat jednak jest to wzorcowy przykład aktywności społeczności lokalnej w zakresie troski o wizerunek własnej wsi. Inspiracją do wspólnych działań okazał się m.in. konkurs „Estetyczna wieś”, organizowany przez Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich. Ład w obejściach i zadbane ogródki przydomowe zaowocowały najpierw wyróżnieniem, a w 2001 roku zdobyciem I miejsca w gminie. Dwa lata później Biesowo było już najpiękniejszą wsią w województwie. Sukcesy te zachęciły do dalszego urządzania przestrzeni ogólnodostępnej. Powstało boisko do piłki nożnej oraz park obok świetlicy (rys. 4). W następnych latach przyszła kolej na remont świetlicy, jej wyposażenie, budowę przystanku autobusowego oraz urządzenie skweru przykościelnego wraz z uporządkowaniem koryta płynącej obok Biesówki. Z drugiej strony rzeki powstało miejsce spotkań mieszkańców wsi i organizacji festynów. Najnowsze osiągnięcia sprzed roku to budowa amfiteatru oraz urządzenie placu do gry w bulle. Godnym podkreślenia jest fakt, iż wszystkie te przedsięwzięcia zrealizowano przy niezwykle skromnym budżecie wsi. Mieszkańcy nie oszczędzili własnych sił i środków – większość prac wykonali sami w czynnie społecznym. Znaczącą rolę w powyższych działaniach odegrali miejscowi liderzy – w osobach sołtysa, wychowawczyni świetlicy, rzeźbiarza oraz proboszcza miejscowej parafii.

Rys. 4. Park wiejski i widok na kościół oraz zabudowę w Biesowie (fot. A. Jaszczak)

Fig. 4. The village park and view of the church and buildings in Biesowo (photo by A. Jaszczak)

Wnioski

Przedstawione efekty udziału mieszkańców w kształtowaniu otaczającej przestrzeni są dowodem niezwykłego potencjału społecznego środowisk wiejskich, niezależnie od uwarunkowań narodościowych, kulturowych i występujących problemów ekonomicznych. Początkowo aktywność liderów i całych społeczności lokalnych ukierunkowana była przede wszystkim na poprawę wizerunku własnego otoczenia oraz stworzenie przestrzeni rekreacyjnej dla siebie. Uzyskane rezultaty pokazały jednak, że może to stanowić początek nowych idei, przyczynić się do promocji regionów w szerszym gronie odbiorców i animacji turystyki przyjazdowej. Tak się stało w Danii, gdzie nowy park uatrakcyjnił całą miejscowość i obecnie jest chętnie odwiedzany także przez gości, a przedszkole w Glyngøre to wzorcowy obiekt dydaktyczny dla najmłodszych, jako przykład ścisłej współpracy rodziców i nauczycieli, wychowujących dzieci w harmonii z otaczającą przyrodą. Podobne efekty uzyskano w Niemczech, gdzie poczyniono następny krok, jakim są festyny promocyjne, podczas których prezentuje się walory kulturowe regionu, miejscowe zwyczaje i specjały kuchni. Oferty te, utrzymane w mocno narodowym charakterze, kierowane są głównie do turystów niemieckich. Na specjalne podkreślenie zasługuje przykład z Dahme, gdzie wspólna inicjatywa władz i mieszkańców prawdopodobnie uratuje obiekt skazany wcześniej na zniszczenie. Jak podają PAWŁOWSKA i SWARYCZEWSKA (2002), ochrona walorów kulturowych jest skuteczniejsza, jeżeli w przedsięwzięcie zaangażowane są różne podmioty. Partycypacja wielu zainteresowanych pozwala bowiem nie tylko efektywniej gromadzić środki, których na ochronę zabytków zawsze jest zbyt mało, ale zabezpiecza przed dewastacją zadania już wykonane.

Nieco inne są przykłady litewskie, ponieważ zarówno obiekt w Ziniūnai, jak i manufaktura ceramiki w Grudžiai są przedsięwzięciami prywatnymi. Jednak i tam właściciele włączyli okolicznych mieszkańców do tworzenia regionalnego produktu turystycznego. Obiekt w Ziniūnai świadczy usługi na bardzo szeroką skalę, m.in. zawody jeździeckie, imprezy okolicznościowe, polowania, a wszystko to przy pełnym zapleczu noclegowym i gastronomicznym. Ponieważ ambicją właściciela od początku działalności była ścisła współpraca z sąsiadami, oferty pracy skierował głównie do okolicznych mieszkańców. Dzięki temu udało się wypracować specyficzną więź między pracodawcą i pracownikami. Należy dodać, że opisana struktura turystyczna ma charakter wieloprzestrzenny, wszystkie budynki, miejsca rekreacji i wybiegi dla zwierząt spaja bardzo dobrze utrzymywana zieleń, więc w efekcie całość stanowi specyficzną wizytówkę nie tylko wsi, lecz jest powszechnie znanym produktem turystycznym regionu. Z kolei właściciele manufaktury, chociaż działają na znacznie mniejszą skalę, przekazują tajniki swego zawodu, organizując warsztaty dla mieszkańców i swoich gości. Zachęcili także społeczność lokalną do współtworzenia produktu turystycznego w postaci tematycznych ścieżek dydaktycznych.

Mieszkańcy Biesowa również nie poprzestali na kreowaniu wizerunku swojej wsi jako najpiękniejszej w okolicy. Podjęto szereg działań promujących miejscowość w gminie i regionie. W 2005 roku, z okazji 650-lecia wsi, zorganizowano festyn połączony z rzeźbieniem w plenerze. Efekty tych prac można obecnie podziwiać w różnych strategicznych punktach Biesowa. Ponadregionalny charakter ma coroczna impreza „Biesowo CAP” – otwarty konkurs młodzieżowych drużyn futbolowych. Swoistym produktem turystycznym stała się także tegoroczna „uczta pierogowa”, w planach są już następne. Wielką popularnością cieszy się boisko do gry w bulle. Wszystkie te działania znacznie poprawiły walory krajoznawcze i wypoczynkowe wsi, miejscowość stała się popularna nie tylko w regionie i jest chętnie odwiedzana przez turystów. Bazę noclegową i żywieniową zapewniają funkcjonujące we wsi gospodarstwa agroturystyczne, których dalszy rozwój jest możliwy dzięki stale rozszerzającej się ofercie atrakcyjnego spędzania czasu wolnego.

Literatura

- ACHREMCZYK S., 1997. Historia Warmii i Mazur. Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Olsztyn.
- BÖHM A., 2006. Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu. O czynniku kompozycji. Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- JASZCZAK A., MARKS E., MŁYNARCZYK K., 2007. Wykorzystanie potencjału przyrodniczo-kulturowego wsi w realizacji projektu „Hinterland potentials for a spatial development under the aspects of decline”. *Przyroda i miasto*. T. X, cz. II. Wyd. SGGW, Warszawa.
- LIPiŃSKA B., 2003. Kultura użytkowania przestrzeni – degradacja krajobrazu wiejskiego. W: *Zachowane – ocalone? O krajobrazie kulturowym i sposobach jego kształtowania*. Red. J. Liżewska. Stowarzyszenie WK „Borussia”, Olsztyn: 128-137.
- PAWŁOWSKA K., SWARYCZEWSKA M., 2002. Ochrona dziedzictwa kulturowego. Zarządzanie i partycypacja społeczna. Wyd. UJ, Kraków.
- Hinterland potentials for a special development under the aspects of decline. [http://www.hinterland_info.net].

SOCIAL CONDITIONING OF CREATION OF RURAL AND RECREATIONAL SPACE ON SELECTED EXAMPLES OF COUNTRIES SITUATED ON THE BALTIC SEA

Summary. Presently some changes of the previous image of a village are observed: falling employment in agriculture at the time of market economy and development of various kinds of services, as well as development of construction function in the suburban settlements. The transformations mentioned are not regular though. The most serious problem is observed in the places situated at a long distance from the city. These are the places where the limitation connected with the agricultural function is not parallel with development of new economic investments and the problem of protecting the landscape space is not observed either. Migration of the young is directly connected with a lack of prospects of employment. Thus ageing of local communities together with the process of degradation of the areas is observed. The international project "Hinterland potentials for a spatial development under the aspects of decline" attempted to define the above mentioned issues, as well as create a strategy of harmonised development of such areas taking into consideration both national and cultural conditions. The study describes the results of the social initiatives of inhabitants of selected villages. The initiatives concerning rural and recreational areas management were analysed in the project.

Key words: spatial management, recreational space, social participation

Adres do korespondencji – Corresponding address:

Krzysztof Młynarczyk, Katedra Architektury Krajobrazu i Agroturystyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Prawocheńskiego 17, 10-720 Olsztyn, Poland, e-mail: emma@uwm.edu.pl

Zaakceptowano do druku – Accepted for print:

8.11.2008

Do cytowania – For citation:

*Młynarczyk K., Marks E., Jaszczak A.A., 2009. Społeczne uwarunkowania kreacji wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej na wybranych przykładach z krajów nadbałtyckich. *Nauka Przyr. Technol.* 3, 1, #18.*